TEXTE DE LITERATURĂ VECHE ROMÂNEASCĂ

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ

DE

PROF. N. CARTOJAN MEMBRU AL ACADEMIEI

DAN SIMONESCU

LEGENDA LUI AFRODIȚIAN

CASA ȘCOALELOR

www.dacoromanica.ro

DAN SIMONESCU

LEGENDA LUI AFRODIŢIAN PERSUL

BUCUREŞTI
CASA ŞCOALELOR
1942

www.dacoromanica.ro

PREFAȚA

Cercetările pe tărâmul vechii noastre culturi literare înaintează cu multă greutate, între altele și fiindcă textele se găsesc anevoie, unele dintre ele păstrate în exemplare unice în colecția Academiei Române.

Incercările de reeditare a textelor vechi n'au dat până acum la noi roadele așteptate. Comisia istorică a României și-a curmat de mult activitatea. Colecția facsimilată începută, sub auspiciile Academiei Române, de I. Bianu, *Texte de limbă din secolul XVI*, a încetat cu moartea regretatului academician. Vechea colecție de *Autori români vechi și contimporani* a editurii Socec, în care s'au publicat fragmente alese din Cantemir, Coresi, Varlaam, Miron Costin, Dosofteiu, Antim Ivireanu, Neculce, Stolnicul Constantin Cantacuzino este de mult epuizată.

Lipsa textelor de literatură veche este simțită mai ales în Universitățile noastre, în deosebi în Seminariile Facultăților de Litere, Teologie și Drept — și chiar în Universitățile de peste hotare, unde, în cadrul catedrelor de filologie romanică, începe să se dea un loc de seamă limbii și culturii vechi românești.

Colecția de față, pe care o începem cu ajutorul Casei Școalelor, își propune să împlinească această lacună. Pregătită cu luare aminte, după toate cerințele științifice, ea tinde să fie deopotrivă de utilă și omului de știință și tânărului care se inițiază în tainele culturii noastre vechi.

Textele se publică în întregime, în transcriere latină — cu toate dificultățile pe care le ridică această transpu-

www.dacoromanica.ro

nere și pe care le-am arătat în introducerea pusă în fruntea *Albumului* nostru de *Paleografie românească (Scrierea chirilică)* ed. III, București, 1940, ed. Arhivele Statului, p. 8—10. Sistemul transcrierii variază după natura textului. Acolo unde valoarea textului stă în particularitățile de limbă, vom întrebuința transliterația, acolo unde interesul textului este mai mult de ordin juridic, teologic, istoric ori literar, vom întrebuința transcrierea clasică.

In năzuința de a înlesni exercițiile de Paleografie în Seminarii și în același timp de a da filologilor putința de verificare a formelor de limbă, adăogăm la sfârșitul transcrierii textul facsimilat.

Pentru a înlesni studii comparative și pentru a lămuri pe de altă parte și textul românesc, vom reproduce, unde se va simți nevoia, și originalul străin.

Un studiu introductiv va fixa importanța textului în cultura românească veche și legăturile lui cu izvoarele streine.

Un indice de cuvinte va încheia volumul.

N. Cartojan

www.dacoromanica.ro

LEGENDA LUI AFRODIȚIAN PERSUL

Textul se păstrează într'un codice (nr. 34) din Biblioteca Academiei Române, foile 63—69, copiat de Toader Jora, la 1756. Codicele a fost descris de I. Bianu în *Catalogul manuscriptelor românești*, tomul I, București, 1907, p. 95—97; legenda a fost identificată și studiată de N. Cartojan în *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, București, 1938, p. 82—84, unde se dă și bibliografia privitoare la răspândirea apocrifului în Sud-Estul Europei.

Punctul de plecare pentru *Povestea lui Afrodițian Persul*, al cărei text îl punem acum pentru prima dată la îndemâna cercetătorilor noștri, este, după cum se știe și din *Cărțile populare*, vol. II, p. 82, «în strânsă legătură cu materia Protoevangheliei lui Iacob», cunoscuta evanghelie apocrifă din sec. I—II după Christos.

Intr'adevăr, *Povestea lui Afrodițian Persul* este un fragment apocrif, în care numeroase elemente miraculoase și păgâne s'au întrețesut cu ceea ce se știa privitor la adorarea magilor, din evanghelia lui Matei, II, 1—12.

Ce afirmă evanghelia canonică? Pentru o mai clară înțelegere a lucrurilor dăm aci textul Evangheliei după traducerea lui Gala Galaction:

«1. Iar dacă s'a născut Iisus în Betleemul Iudeii, în «zilele lui Irod împăratul, iată magii dela răsărit au venit «în Ierusalim, întrebând:

«2. Unde este împăratul Iudeilor cel ce s'a născut? «Căci am văzut la răsărit steaua lui și am venit să ne «închinăm lui.

www.dacoromanica.ro

« 3. Auzind de acestea, împăratul Irod s'a turburat și « tot Ierusalimul împreună cu el.

« 4. Și adunând pe toți arhiereii și cărturarii poporului, « cercetă dela ei: unde este să se nască Christos?

« 5. Atunci ei răspunseră: în Betleemul Iudeii, căci « așa este scris de profetul:

« 6. Și tu, Betleeme, pământul Iudeii, nu ești de loc « cel mai mic dintre căpeteniile lui Iuda, căci din tine « va ieși povățuitorul care va paște pe poporul meu Israil.

« 7. Atunci Irod a chemat în ascuns pe magi și a aflat « dela ei lămurit în ce vreme s'a arătat steaua.

« 8. Apoi trimițându-i la Betleem, le-a zis: mergeți și « cercetați cu de-a-mănuntul despre prunc și dacă îl veți « afla, vestiți-mă și pe mine, ca să viu și eu să mă în- « chin lui.

« 9. Iar ei, ascultând pe împăratul, au plecat și iată « steaua pe care o văzuseră în răsărit, mergea înaintea « lor, până ce a venit și a stat deasupra, unde era pruncul.

« 10. Și văzând ei steaua s'au bucurat cu bucurie mare « foarte.

« 11. Și intrând în casă, au văzut pe prunc împreună « cu Maria muma lui, și căzând la pământ, s'au închinat « lui și deschizând vistieriile lor, i-au adus lui daruri: « aur, tămâie și smirnă.

« 12. Iar luând știință în vis să nu se mai întoarne « la Irod, pe altă cale s'au dus în țara lor.

(*Matei*, II, 1—12).

La acest fond, fragmentul apocrif adaogă două elemente nouă: unul narativ, altul dogmatic.

Elementele narative. Acestea sunt menite să deștepte în sufletul cititorilor mai mult mister și mai mult interes pentru figura Mântuitorului. Astfel: vestea nașterii lui Christos ajunge mai întâi la curtea și în capiștele împăratului Țirus. Când Țirus intră în templul idolilor pentru deslegarea visurilor, preotul Propie îl întâmpină,

www.dacoromanica.ro

spunându-i că idolii templului lui Ira (Hera, Junona) au prins viață veselindu-se, pentrucă Ira a născut fiu, din sărutarea ei cu «tecton» (= tâmplar < gr. τέκτων). Împăratul înfricoșat de cele văzute, vru să fugă, dar Propie l-a oprit; acoperișul templului s'a desfăcut și o stea lumina fântâna din templul Irei. Un glas venea dinspre stea, proslăvind fântâna născătoare de Dumnezeu. Idolii cad jos de spaimă, iar Țirus chiamă pe vracii împărăției să explice minunea întâmplată. Ei destăinue împăratului că sunt prevestiri ale lui Dumnezeu pentru nașterea «cerescului luminător» din Maica maicilor din Vifleem. Impăratul, convins de puterea dumnezeiască, trimite magi cu daruri să se închine noului născut. Ajungând ei la Ierusalim, întrebară căpeteniile Jidovilor: unde este Mesia ce s'au născut? Jidovii s'au speriat la această veste și-i rugară să nu răspândească vestea, ca «să nu să facă răzmiriță într'înșii». Magii ceartă pe Jidovi de neștiința și necredința lor, înfruntă și piedicile lui Irod, împăratul Iudeei și ajung la locul unde se născuse Iisus. Urmează o lungă convorbire între magi și Maica lui Iisus. Iau pe Mântuitor în brațe, dându-i aur, smirnă și tămâe și se întorc în Persida — ferindu-se de Irod — unde povestesc cele văzute.

Elementele dogmatice. Narațiunea rezumată mai sus este întreruptă deseori de speculații dogmatice și simbolice, în sensul învățăturii creștinești. Aceste abstracțiuni de ordin teologic sunt redate în textul românesc într'o formă greoaie, de neînțeles uneori. Limba noastră acum trei secole nu stăpânea deplină virtuozitate în exprimarea ideilor dogmatice.

Țirus, împăratul, mirându-se cum poate naște o moartă (statuia Irei), Propie îi explică simbolic: «moarta au învis (au înviat) și naște viață», aluzie evidentă la concepția imaculată a Fecioarei Maria și la eternitatea Mântuitorului. Fântâna templului din apocriful nostru corespunde în simbolica creștină și dogmatică cu fântâna din Betleem (Cartea a doua a Regilor, cap. 23, 14—17), adică

www.dacoromanica.ro

Maica Domnului, iar apa ei, adică Mântuitorul, spune textul, este «cu adivărat apă vie și pururе curătoare».

Doctrina concepției imaculate este exprimată astfel: «au îngrecat, dar nu cu mestecare de bărbat»; sau: Iisus este născut din «acelui făr început Părinte începătoriu de lucruri». Interpretarea pe care o dau împăratului păgân «deslegătorii semnelor», păgâni și ei, are ceva din caracterul profețiilor Vechiului Testament, care vesteau venirea Mântuitorului (Moise, *Deut.* XVIII, 15; Daniel, Isaia, XI, 1; Ieremia, Iezechiel, etc.). Dojana ce face păgânilor mincinoși (p. 19_{24-30}) și Jidovilor (p. 21_{1-13}) este în întregime apologia vieții noi, mântuite prin nașterea lui Iisus. Ideia dogmatică despre Mântuitor, care întrunește în persoana lui două firi, una dumnezeiască și alta omenească, este exprimată prin cuvintele, ca să ne plecăm «cerescului împărat ș'a pemintescului purtând chip». Și mai greoaie vom găsi ideia despre consubstanțialitatea Sfintei Treimi (p. 17_{27}—18_2). Sfârșitul textului cuprinde ideea umilințiicr estine în persoana Mântuitorului lumii: «au primit chip de rob acela, este fiind într'a lui Dumnezeu chip, pentru ca să răscumpere robii dela păcat».

Din suprapunerea celor două elemente nouă — narativ și dogmatic — la evanghelia lui Matei, II, 1—12, a ieșit acest fragment, cunoscut în literatura apocrifă bizantină sub numele de Ἐξήγησις περὶ τῶν ἐν Περσίδι πραχθέντων (Povestirea celor întâmplate în Persida).

Autorul. Invățatul bizantinolog rus A. Vassiliev (*Anecdota graeco-byzantina*, Mosquae, 1893, p. XXVII—XXXII) a rezumat diferitele păreri cu privire la autor. S'a crezut a fi, pe rând, Anastasie Sinaitul, episcopul Theopolitanei sau al Antiohiei (+599), Philippus, synghelul lui Ioan Zlataust (+407), sau un scriitor de origină persană, Aphrodițianos, dintr'o epocă necunoscută [1]). In

[1]) Gulielmi Cave, *De scriptoribus ecclesiasticis incertae aetatis*, Genevae, 1699, p. 5.

www.dacoromanica.ro

ediția publicată de Abatele J.-P. Migne, în cunoscuta lui *Patrologie* (vol. X, col. 97—108) opera este atribuită lui Sextus Julius Africanus, un scriitor creștin din sec. al III-lea după Christos.

Insă ultimele cercetări științifice au ajuns la concluzia că scriitorul Philippus din Sida (în Pamphylia) a intercalat în a lui Χριστιανικὴ ἱστορία și această povestire despre nașterea lui Christos, folosind versiunea unui filosof grec, Aphrodițian. Acest Philip Sidetes a activat în vremea împăratului Theodosie (379—395) [1]).

Bardenhewer, un cunoscător profund al literaturii vechi creștine, socotește această povestire a lui Aphrodițian — Philip Sidetes, ca o prevestire de gen sibilinic a nașterii lui Iisus în Betleem (Palestina), ajunsă până și în cele mai îndepărtate colțuri ale Persiei, de unde apoi au plecat magii, călăuziți de stea.

Legătura cu Scara lui Iacob. Asemenea povestiri despre venirea Mântuitorului, unele legând Vechiul de Noul Testament, sunt numeroase în Sfânta Scriptură. A. Vassiliev (*op. cit.*, p. XXIX—XXXII) a arătat că în *Palaea interpretata* (толковая палея), operă apocrifă scrisă în grecește cam prin sec. VIII—IX, se găsește fragmentul *Scara lui Iacov*, cu elemente care-l depărtează de forma biblică (*Facerea*, XXVIII, 11—13), dar îl apropie, în ce privește prevestirea venirii lui Iisus, de povestea lui Aphrodițian (v. părțile comune, din rezumatul lui Vassiliev, *op. cit.*, p. XXXI).

Legătura cu Evanghelia lui Pseudo-Matei. Tema sfărâmării idolilor din templele păgâne, la apariția lui Iisus Christos, mai este comună și evangheliei apocrife a lui Pseudo-Matei, cap. XXIV: « Atunci, când vestea fu adusă lui Afrodițius, guvernatorul orașului, acesta veni la templu

[1]) Otto Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, vol. IV, Freiburg, 1924, p. 135—137.

www.dacoromanica.ro

cu toată armata sa. Preoții templului văzând pe Afrodițius alergând cu toată armata sa, se așteptau să vadă că se pedepsesc aceia cari provocaseră căderea idolilor. Dar, intrând în templu, din clipa în care văzu idolii culcați la pământ, Afrodițius se apropie de Maria și preamări pe copilul pe care Maria îl ținea la sânul ei și când îl prea-mări se îndreptă către armata lui și către prieteni, zicându-le: « dacă acesta nu era zeul zeilor noștri, aceștia n'ar fi căzut la pământ în fața lui și nu s'ar fi prosternat în prezența lui, prin aceasta mărturisind în mod tainic că le este stăpân. Dacă noi toți nu facem în mod înțelepțesc ceea ce vedem că se întâmplă zeilor noștri, atunci noi toți curând vom atrage mânia lui și vom pieri toți, cum s'a întâmplat lui Faraon, regele Egiptului, care neașteptându-se la asemenea minuni, fu înghițit în mare, cu toată armata sa » [1]).

Atunci, prin Iisus Christos, tot poporul acelui oraș crezu în Stăpânul Dumnezeu » [2]).

Deosebirea dintre *Povestea lui Afrodițian* și capitolul de mai sus al Evangheliei lui Pseudo-Matei este, că în aceasta din urmă, Iisus născut intră într'un templu păgân din Egipt, câtă vreme în apocriful ce studiem, Iisus se naște în Betleem și sfărâmarea idolilor are loc, ca un fel de prevestire a nașterii, departe tocmai într'un templu păgân din Persida. Kir împărat joacă rolul lui Afrodițius. Propie (Prupipie) din apocriful nostru joacă rolul preoților (colectiv) din pasajul evangheliei apocrife. Tema principală, sfărâmarea idolilor, căderea lumii păgâne, odată cu venirea lui Iisus, este aceeași în ambele apocrife.

Ediții grecești. In rândurile consacrate mai sus autorului, am văzut că povestirea a putut fi răspândită în literatura creștină bizantină, încă din sec. al IV—V-lea. Nume-

[1]) Aluzie la întâmplarea povestită în Biblie, *Ieșirea*, XV, 4.
[2]) Charles Michel, *Evangiles apocryphes*, I, Paris, 1924, 123—125.

www.dacoromanica.ro

roase còpii făcute prin mănăstirile Muntelui Atos, a semnalat d-l N. Cartojan (*op. cit.*, p. 84), după catalogul lui Spyridon Lambros. In copiile rămase în părțile răsăritene și ortodoxe, povestirea este atribuită lui Aphrodițian-Philip Sidetes, în timp ce copiile răspândite în Occident dau ca autor pe Sextus Julius Africanus. In biblioteca electorală (Bibliotheca electoralis) din München se găsesc două manuscripte, altul în biblioteca imperială din Viena.

Un manuscript dintre cele dela München a fost editat — după J. Chr. von Aretin, 1804 — de J.-P. Migne (*Patrologiae cursus completus*, s. graeca, t. X, 1857, col. 97—108) cu traducere în limba latină. O altă ediție a publicat A. Vassiliev (*Anecdota graeco-byzantina*, Mosquae, 1893, p. 73—125), reproducând două manuscripte aflătoare la Moscova, unul din sec. al XI-lea, altul din sec. al XIV—XV-lea.

Comparând edițiile Migne și Vassiliev între ele, observăm că se suprapun în cea mai mare parte, în ce privește miezul textului, adică narațiunea întâmplării că împăratul Țirus din păgân devine creștin, trimițând el însuși pe magi să se închine lui Christos. Insă, în cele 2 manuscripte dela Moscova, editate de Vassiliev, narațiunea este încadrată într'o serie de fapte străine ei, în care se arată proveniența legendei dela Aphrodițian. Redacțiile se succed, deci, numai dela cuvintele Ἐκ Περσίδος ἐγνώσθη ἀπ' ἀρχῆς ὁ Χριστός . . . și până la . . . καὶ ἴδομεν Χριστὸν σωτῆρα ἡμῶν γενόμενον (A. Vassiliev, *op. cit.*, p. 83—93). Chiar în cuprinsul acestei povestiri sunt unele mici deosebiri, pe care le-am notat mai jos, în aparatul critic al textului (prescurtări și omisiuni în ed. Migne).

Legenda în literatura românească. Nu cunosc decât un manuscript cu această povestire: ms. nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 63r.—69v., pe care-l și publicăm mai jos. Manuscriptul este datat dintre 1754—

www.dacoromanica.ro

1756 și semnat de un Toader Jora. Era Moldovean, după însemnările închinate moaștelor Sfântului Ioan cel Nou dela Suceava [1]) și după particularitățile de limbă. Textul este o copie după un « izvod » mai vechiu al Arhimandritului « Neculaiu », care a mai copiat în același codice povestea Suzanei, după « o Biblie a lui Șerban Vodă din țara muntenească, când au fost în țara leșască [2]) ».

Se pare, deci, că prima traducere a textului în românește s'a făcut în Țara-Românească prin jumătatea a doua a secolului al XVII-lea. Arătarea izvorului în Biblia lui Șerban, nu se potrivește pentru legenda noastră, care am văzut că cuprinde elemente apocrife.

Puse față în față cele două versiuni, cea grecească și cea românească, observăm că textul românesc traduce cuvânt cu cuvânt pe cel grecesc, dar numai partea narativă (ed. Migne și p. 83—93 din ed. Vassiliev), omițând acea lungă încadrare din ed. Vassiliev, p. 75—83 și 93—125.

Afară de aceasta, textul românesc are unele adaose față de cel grecesc. Astfel, se arată pentru « Dumnăzăii čopliți » de argint și aur, amănuntul că erau « bărbați și femei », adică zei și zeițe (p. 16_{17}). Titlul unui capitol din povestire: « A trie arătare cu sathirile Dionis lui popa Propie » (p. 19_{19-20}), îl omite textul grecesc. Intr'altă parte (p. 20_{10-11}), în textul românesc sunt în plus vorbele: « lui Kir parti bună », voind să arate folosul ce l-a avut împăratul păgân, pentrucă a crezut în nașterea lui Iisus.

Redacția slavă. Apocriful lui Afroditian Persul a fost tradus în limbile popoarelor slavice, pentrucă există în literaturile lor (la Ruși, Sârbi, Ucraineni). Numeroase ediții au fost publicate de savanții slaviști, ca

[1]) I. B i a n u, *Catalogul manuscriptelor românești* (din Bibl. Acad. Române), București, 1907, p. 95—97.

[2]) *Ibidem*, p. 96—97.

www.dacoromanica.ro

Porfiriev, Franko și Novacovici (v. bibliografia la N. Cartojan, *op. cit.*, p. 83—84).

Limba și originalul din care a fost tradus. Este interesantă prezența mai multor cuvinte de origină slavonă, de altfel întâlnite și în alte texte vechi, sau chiar la cronicari: v l ă h o v n i c i de Persida (magi), 19_{17}; împăratul p r ă v i n d acole (a privi, a observa) 18_{9}; numai s t â l p u l fântânii rămasă (turn, coloană) 18_{27}; după b u e c i e vostră îmblați (îngâmfare, mândrie) 21_{8}; răsipindu s ă b o r n i ț e l e vostre (biserici, temple păgâne) 21_{11}; să ascundem g l a v i z n a ăcasta (veste de primă însemnătate) 21_{15}; foarte t â n j i n d u - m i (fiindu-mi rău) 22_{3}; cine ar năpăstui p o s l a n e c i ca acești (soli) 23_{4}; eșim de acolo cu s t e j e (cu grabă) 23_{9}. Aceste slavonisme precum și altele ca: b l a g o c e s t i e, b l a g o s l o v i o[t]c e, v o r o a v ă, r ă z m e r i ț ă, p o m e n e, z a v i s t i e au putut intra mai adânc în limbă chiar din secolul al XVII-lea, pentru a nu le pune pe seama vreunui original slav din care s'ar fi tradus.

In schimb, găsim o curioasă întrebuințare a cuvântului t e c t o n, cu sensul de dulgher, tâmplar (= gr. τέκτων), ocolind pronunțarea numelui lui Iosif, logodnicul Fecioarei Maria. Intre grecismele textului mai semnalăm numele proprii: I r a (gr. < Ἥρα = Hera, Junona) și expresia c u s a t h i r i l e D i o n i s (ἐφάνῃ ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ Διόνυσος μετὰ τῶν σατύρων). Prezența acestor grecisme, pe care nu le mai întâlnim și în alte texte vechi, mă face să socotesc textul românesc tradus direct din grecește.

In orice caz, trebue să presupunem altă versiune decât cele cunoscute până azi, publicate de Vassiliev și Migne, față de care textul românesc are amplificări, cum de pildă pasagiul în care sunt numiți cei 3 magi, precum și semnificația numelor asestora (v. textul, p. $20_{21—26}$).

Forme morfologice arhaice se mențin și în acest text din secolul al XVII-lea: e u z i ș, z i s ă m, z i s e m,

www.dacoromanica.ro

văzum, sculați depășați, vom să fim. Un substantiv rar este măestrii (înțelepții, vracii), derivat dintr'un adjectiv mai vechiu și cunoscut, de origină latină, măestru (ca substantiv, nu cunosc să se fi întâlnit în textele vechi).

Legenda lui Afrodițian interzisă în biserici. Se știe că biserica interzicea folosirea multor texte de către preoți și călugări, socotite ca periculoase bunei credințe. S'au întocmit și indice în care erau trecute titlurile acestor opere proscrise.

Povestea lui Afrodițian, în versiunea românească, are la mijlocul ei mențiunea neașteptată: «până aci-i dezlegare Mănăstirilor». Intrerupând brusc mersul povestirii (v. p. 1915), această mențiune nu poate avea altă explicație decât că textul care urmează nu mai poate fi recomandat spre folosire în mănăstiri. Intr'adevăr, rândurile care urmează amintesc de «biserica lui Deonis (Dionis) cu sathiri», lucru care a putut fi socotit ca periculos drepților credincioși. Mențiunea are însemnătatea ei atât pentru psihologia cititorilor, cât și pentru grija îndrumătorilor noștri culturali din vremurile trecute. Ostracizarea textului este o dovadă mai mult de circulația lui și de influența pe care o puteau exercita asemenea texte apocrife asupra masselor populare.

Ediția de față. Textul a fost greu de transcris și de restabilit; nu pentrucă ar fi avut o grafie indescifrabilă, ci pentrucă dialogurile dese și scurte, exprimarea unor idei abstracte de ordin dogmatic impuneau aplicarea unei punctuații corecte. Am observat uneori că, deși restabilisem punctuația și ideile în legătura lor logică, totuși sensul era confuz. Devine clar, numai comparându-l cu originalul grecesc. De aceea, am socotit necesar a reproduce în continuare și textul grecesc din ms. Moscova, sec. XI, editat de Vassiliev, fiind unul de care se apropie mai mult textul românesc. In margine a textului româ-

www.dacoromanica.ro

nesc am notat corespondențele textului nostru cu ediția Vassiliev (scurtat V.) și Migne (scurtat M.). Pe marginile textului grecesc am notat corespondențele cu textul românesc, ediția de față (scurtat R.), cât și corespondențele cu paginile din ediția Vassiliev (scurtat V.). In felul acesta cititorul va putea compara ușor textele.

In ce privește transcrierea în litere latine a textului cirilic, ne-am ferit a da o transcriere strict interpretativă; la dificultățile generale cunoscute în întrebuințarea transcrierii interpretative, textul de față creează alte dificultăți speciale, întru cât alături de particularități ale graiului muntenesc (unde s'a făcut traducerea în sec. al XVII-lea, v. mai sus, p. 11—12), se așează particularități regionale moldovenești, ale copistului.

Pentru a fi de folos și filologilor, nu numai istoricilor literari și teologilor noștri și pentru a înlesni exercițiile de discifrarea scrisului chirilic în Seminariile în care se fac asemenea exerciții, reproducem textul și în facsimile.

www.dacoromanica.ro

POVESTE LUI AFRODIȚIAN PERSUL SCRISĂ [1]) DE FILIP PRIZVITERUL-SINGHELUL [2]) MARELUI IOAN ZLATAUST, PENTRU NAȘTIRE LUI HRISTOS ȘI PENTRU STEOA ȘI PENTRU INCHINĂCIUNE VLĂHOVNICILOR DE PERSIDA BLAGOSLOVI O<T>CE

f. 63 r.

Vestea nașterii lui Hristos, în capiștele păgânești. Din Persida s'au știut întâi Hristos. Că nimică nu s'au ascunsu din învățăturile | legii ce-s într'înse și din cuvintele ce să nevoesc în tote. Că cele ce-s săpate pre scuturile cele de aur, carile sint în bisăricile împărătești, voi să povestesc, precum dintâi din acele de cole sfinte vasă s'acei într'însă popești ce slujăsc, s'au auzit de numele lui Hristos, că bisăricile Irii care este în curțăle cele 'nalte împărătești č-au făcut împăratul Kir sau Țirus, care era în totă credința ce bună știutor, de au pus într'însă Dumnăzăi čopliți de aur și de argint, bărbați și femei [3]), de i-au împodobit cu pietri scumpe și nelungind cuvintele cu podobele lor, în blagocistie [4]) păgân ïaste.

V. 83. f. 63 v. M. 97. V. 84. M. 100.

Convorbirea între Kir împărat și Propie preotul. Dintr'aceli zile, cum spun cărțile, c'au întrat împăratul după obiceïu în biserică să-și dezlege visurile și-i zisă popa Propie: bucură-te, Domne împărate, că Ira au îngrecat.

---

[1]) *In original* scrise.
[2]) *In original* chinghelul.
[3]) Bărbați și femei *omite textul grecesc.*
[4]) *In original* glagocistie.

www.dacoromanica.ro

Și împăratul râsă și-i zis[ă]: dar moarta purces-au gre? Iar popa zis[ă]: este că moarta [1]) au învis [2]) și naște viiață. Iară împăratul feci: ce este ačasta, spune-mi, Propie? Popa îi zisă: cu adivărat, împărate, ai ăguns astăzi acele ce să lu|criază acii, că toată nopte petrecură idolii, giu- f. 64 r. când bărbații și femeile și unii cătră alalții grăe așe: viniți să ne bucurăm cu Ira. Și zisără și miia: preute Propie, te bucură cu noi pentru Ira, că s'au sărutat. Iar eu ziș: cine să o sărute, nefiind ia? Iară ei îm zisără: au învis Ira și viiață naște și de <a>cmu nu s'a mai chemat V. 85. Ira, ci Ceriască, că marile Sore o au sărutat. Iară muerile M. 100. cătră bărbați idolii grăe așe, adică [3]) vorova scurtând: Fântâna este de s'au sărutat, iară nu Ira; după tecton s'au logodit Ira.

Fecioara Maria purcede grea. Și ziseră bărbații cătră femei cum că este fântână. Drept ziset: iacă prii mine dară, Marie, numele ei drep<t> ce că încă în pântecile ca un luciu corabie bogată poartă pre cuvântul lui Dumnezău. Săvai că fântână de noi s'au numit, Fântână este cu adivărat de apă vie, Fântână de apă purure curătóre, având numai un pește, cu Dumnezăiasca undiță undind totă lume, ca în mare petrecându și cu trupul său hrănindu. Și bine zisăt că | după tecton s'au logodit f. 64 v. Ira, dar nu cu mestecare de bărbat au îngrecat pre acesta ce-l naște lui tecton [4]), ce este Născutul dintru [5]) acelui f. 64 v. făr început Părinte începătoriu de lucruri, tot denpreună neînceput cuvânt și fiiu acela ce acoperemântul cel întriit încheet a ceriului, din nefiind au făcut cu înțălepte meșterșuguri s'acesta-i ce acestor trei ceriuri cu cuvântul au întărit acoperemânt.

[1]) *Adică cea fără viață, idolul.*

[2]) Au învis = *a înviat, corespunde grecescului* ἀνέζησεν. *Cf. Psaltirea Scheiană, ed. Candrea, Vol. II,* p. 336$_{20}$ și 35, *precum și alte texte din sec. XVI.*

[3]) *In original* o ducă. Adică *corespunde gr.* δῆθεν.

[4]) *Traduce grecescul* τέκτων = *teslar, dulgher.*

[5]) *In original* dintrue.

www.dacoromanica.ro

Idolii păgâni sărbătoresc naşterea lui Iisus. Deci petrecură idolii toată noapte vorovind de Ira, şi de fântână şi depreună ziseră când să lumina de zuo: noi cu adivărat toţi şi de casta vom şti, dar acmu, puternice împărate, pân în zuo, că orcum să va descoperi lucru, cu întriaga dezlegare, că acest lucru ce s'au ivit, nu este făr V. 86.
de facire. Şi petrecându împăratul acole şi prăvind, idolii M. 101.
singuri de sine să mişca, iară femeile cu alăute începură a lăuta şi cântăreţile a cânta şi câteşi era dinlăuntru
îi trage, cele din patru pičoare şi pasirile cele de | f. 65 r.
argint şi de aur, careşi de glasul său cânta. Şi de ačasta merându-să împăratul, cu totul să înplu de frică, de vre să fugă, că nu pute răbda gălčava acelor ce să mişca sângure. Şi grăi preotul Propie: aştaptă, împărate, c'au sosit întregul descoperemânt, care Domnul Dumnăzeilor va arăta noă č-au iubit de-u vrut.

Ivirea stelei. Şi aceste deca să zisără, s'au descoperit acoperemântul de sus şi s'au pogorît mare ste şi luminată de-asupra fântânii de au stătut. Şi glas dela dânsa să auzie aşe: Stăpână Fântână, marile Sore m'au trimes să-ţi spuiu ţiie şi să-ţi slujăsc cele cătră naştire neîntinată, făcând cătră tine, maică, ce feceşi a Trei numita Dumnăzăire şi să numeşte nesămănat prunc, începătură şi sfârşit; începătură spasănii, sfârşit pierzării. Şi acesta glas deca să feci, toţi idolii căzură ğos pre feţile sale, numai stâlpul V. 87.
fântânii rămasă s<t>ând, carile cunună împăratiască ave M. 101.
de-asupra sa, de pietre scumpe, de athrax şi de zmaragd, ste tocmită şi desupra ei sta steoa ce s'au ivit. Şi într'acela čas învăţă împăratul | să cheme pre toţi măestrii şi dez- f. 65 v.
legătorii semnelor, câţi era supt împărăţiia lui; iară craii neci-i păziia, cu trâmbeţe de-i chema. Şi viniră toţi în beserică şi, deca văzură steoa desupra fântânii stând şi cununa ce de pietri scumpe cu steoa, iară pre idoli ză-

9—10: şi câteşi... trage *om. textul grecesc.*

www.dacoromanica.ro

când la pământ, zisără: Impărate, dumnăzăiasca rădăcină și împăreatesca s'au plecat și cerescului împărat ș'a pemintescului purtând chip, deci dacă ți-i voe împărății tale, ascultă aceste:

Vălhovnicii tălmăcesc minunea nașterii lui Iisus. Fântâna acmu Marie, care Vifleemască este fiică, iară cununa împărătiască este chipul, iară steoa ceriască este trimitere pre pământ, minuni făcându-să, arătând că din Iuda să va scula împărățiia, care tote pomenele jidovești va pierde; iară idolii ce căzură, sfârșitul cinstii lor au sosit, că acela ce au vinit pre pământ cu trup, Dumnăzău, bătrână cinste fiind, cum să lasă într'însă pre Dumnăzăii cei noi? Ce acmu, împărate, trimite la Ierusalim și-i vii afla pre Fiiul | tot puternec Dumnăzău, purtat cu trup în brață de fičoru. [Până aci-i dezlegare Mănăstirilor]. Și petrecu cu steoa de-asupra Fântânii stând, ce o chema Ceriasca, pârâ când trimisără vlăhovnicii dela Kir împăratul Persilor. Atunci și aceste cu dânșii purčasiră. f. 66 r. V. 88. M. 104.

Dionis recunoaște nălucirea păgânilor. *A trie arătare cu sathirile Dionis lui popa Propie.* Și deca fu sară târziu, s'au arătat într'ace biserică Deonis cu sathirii grăind culcaților idoli pentru Fântână, că Fântâna ačasta nu este una de noi, ce preste noi este, pre orecare născând om, din Dumnăzăiasca parte fiind zămislit: «Popa Propipie, <l>a ce șezi aice de faciți deșerte faciri? Cu scrisore sosit-au pre noi și vom să fim pentru dreptul și lucrărețul și adivăratul obraz, ca niște mincinoși înfruntați a cele č-am nălucit și cele ce începum, început-am; nu ca mai de acmu arătare vom da; s'au luat dela noi cinste, fără slavă și fără cinste rămasăm și astăzi. Dumnăzăul cel preste toți ș-au luatu-și a sa cinste. | Spusu-ț-am, Propie, f. 66 v.

15: Până aci-i dezlegare Mănăstirilor *om. textul grecesc.* 19—20: A trie... Propie *om. textul grecesc.* 1931—201: Spusu-ț-am... înșăla *om. textul grecesc.*

www.dacoromanica.ro

nu te înșăla, că de acmu Persi<i> nu vor mai strânge de pre pământ și de pre văzduh dajde, că acela a lui Dumnăzău cuvânt, ce le scosă tote din nefiind la ființă. Au vinit lucrăreți dăjdi părintelui ce l-au trimis să-i ducă și v[e]chiul chip să-l facă nou și după chip să-l înfrumușază și necuviința iarăș la cuviință să întorcă, ceriul și pământul să bucură și să laudă pământul dobândind ceriască slavă. Cele ce nu s'au făcut sus, ἐκεῖ să feciră. V. 89.
Pre cela ce fericita ceată n'au văzut, ceata pătimită văzu; M. 104.
celora roă și bun dar, iară cestora foc și gróză, lui Kir parti bună. Fântâna în Vifleem naște pre izvorul de bun dar, pre darul bunătăților zămislind. Iudeoa înflorit-au, iară ceste să veșteziră ale nostre; limbilor spăseniia au vinit; trudiților răpaosul să înmulțește vrednec; femeile cu cântări făcând horă, grăescu: cari fântână de apă cerescului luminătoriu, ce te făcuși, maică, și de zăduv lume nuorez, nuorule, | pomenești pre robii tăi, f. 67 r.
o maică fără mărituș domnitóre».

Magii trimiși de Kir împărat. Iar înpăratul aceste văzind și auzind, n'au mai zăbovit, ce au trimes de supt înpărăție sa, vlăhovnecii cu daruri: pre Elemeleh, pre Elisur, pre Eliav. Elemeleh să tălcuești sirenește: a lui Dumnăzău bună vrere și înpărăție; acestue i-au dat aurul. Elisur: a lui Dumnăzău spăsenie și lăcuință; acestue i-au dat tămâe. Eliav să tălcuește: Dumnăzăul mieu, tatăl mieu și unbrială; acestue i-au dat zmirna. Iară steoa ducându-i nerătăcit la Ierusalim... Și, deca să întorsără iarăși, marsără de spusără, cărora era atunce, deci văzură, carile le și scrisără pre scânduri de aur așe:
Sosind noi la Ierusalim, sămnătura stelii și a nostră venire pe toți i-au clătit. Și grăia ce-i ačasta: Persii V. 90.
măestrii cu ivitul aceștii stele ce veniră și ne întreba M. 105.

---

1 nu vor ca mai... *în original.* 10—11: lui Kir parti bună *om. textul grecesc.* 19—20: aceste văzind și auzind *om. textul grecesc.* 21—27: pre Elemeleh... Ierusalim și *om. textul grecesc.*

www.dacoromanica.ro

cei mai căpetenii | Jidovi, de ačasta, ce fu și pentru ce f. 67 v.
am vinit. Și zisăm cătră dânșii: cela ce-i zic Mesie s'au
născut. Iar ei deca auziră, să spăimântară și să ne grăiască înpotrivă nu cutezară, înse zisără cătră noi: ğurămu-vă cu ğudețul lui Dumn[e]zău ceriului, spuneți-ne, ce ați vinit, înțălegeți. Și răspunsăm de le zisem: voi boliți cu necredința și nici fără ğurământ, nici cu ğurământ nu veți crede și după buecie vostră îmblați; dară spune-vă-vom, drept aceĭa, tot adivărul acelui de sus cucon. I[isu]s H[risto]s s'au născut, răsipindu legile voastre și săbornițile vostre. D[r]eptu aceĭa, de multă zavistie săgetați fiind nu cu dulce, ascultați de numele acesta care de pripă stătu asupră-vă.

Iară ei vorovindu-să, ne rugară să ne de daruri și să ascundem glavizna ačasta de țara lor, ca să nu să facă răzmiriță într'înșii. Iară noi le răspunsăm: noi da|ruri f. 68 r.
în ceste am adus, pentru cele ce fură măriri, când s'au născut sfințiia sa și voi ziceți să luom în daruri și cele din ceriasca dumnăzăire ivite, să ascundem! Au nu știți câte dela Asirii ați pățit mult? — Iară ei înfricoșându-să și mult rugându-ne, ne lăsară. V. 91. M. 105.

Și fiind împărat în Iudee Irod, au mânat de ni-au chemat și au vorovit orice și ne-u întrebat, de care răspunzind, spusu-i-am, prin carile s'au mâhnit forte cu totul.

Fecioara Maria povestind Magilor. Și ne dusăm de acole, nebăgând samă ca de un mai de ğos și deca sosim unde eram trimeși, văzum pre Născătoare și Născutul dintru ia, steoa arătând pre dumnăzăescul cucon. Și-i zisăm ei: cum te chiamă, slăvită maică? Iară ia cătră noi zisă: Maria a stăpânului. Și zisăm cătră ia: de unde ești? Și ia zisă: dintr'ačastă țară a Vifleemului. Și-i zisăm ei: dară nu te-i măritat cumva? Și răspunse,

9—10: dară... cucon *om. textul grecesc.* 22: Irod *nu există în ed. grecești.*

www.dacoromanica.ro

zise: luoatu-m-au numai logodnec, pentru chipul numai, iară gândul meu să despărțiia și n'am vrut nici într'un chip spre aceĭa și foarte | tânjindu-mi Sâmbătă dimi- f. 68 v.
niața, luminând și răserind soarele, îndat'îm stătu îngerul spuindu-mi vești bune, naștire orecarea. Și spăimântându-mă, ziseiu: cum să-mi fie miie una ca ačasta, Dómne, că de bărbat nu știu. Și mi-au încredințat, cu sfatul lui Dumnăzău, ce naștire voi ave. Iară noi zisem V. 92.
ei: Maică maicilor, toți Dumnăzăii Persilor fericiră-te; M. 108.
lauda ta este mare, c'ai întrecut pre toate femeile slăvite; ca o înpărătiasă preste tote înpărătesele te arătași. Iară cuconașul la pământ șade; 'n al doile an ave, precum spune ia, și din parte sămăna maică-sa, că era și ia din parte cu naltă vârstă. Trupul tinerel, având fețișoara albă, părul drept și frumos având și dulce la văzut, cuvios. Și având cu noi meșter zugrav, amânduror am scris chipul și la țara nostră am adus și s'au pus în biserică, unde s'au făcut videnii, scriind așe: în beserica lui Diopent Dionis, Soarelui, Dumnezăului mare împărat I<su>s cu persasca a putere te îmbracă.

Magii iau în brațe pe Iisus. Și luând cineși de noi în brață pre coconul de l-am ținut și ni-am închinat lui, daru|rile dându-i aurul, tămâia și zmirna, zicând: ține f. 69. r.
ale tale, adusu-ț-am a cereștilor puteri, Isuse, că nimene altul n'ar hi îndreptat cele neîndreptate, de n'ai hi tu venit; nici ș'ar hi altul împreunat cele de sus cu aceste de ğos, de n'ai însuți vinit; că niceși atâta să face slujba dela slugă, cât deca vine sângur stăpânul, nici înpăratul tri<mi>tând voinicii la războiu, ca deaca merge sângur. V. 93.
Cuvinitu-s'au ș'ačasta înțăleptei tali măestrii pre pizmașii tăi așe biruind să-i trântești. Iară cuconul râde și ğuca de dragoste noastră și de cuvintele nostre să bucura și noi închinându-ne Maicii și cinstindu-ne și noi slăvindu-o, eșim și deca sosim la loc unde găzduem, deca au însărat, a stătu<t> nainte-ne oarecine, strașnec grăind: curund să nu pățiți vro năpaste. Iară noi zisem: și cine-i

www.dacoromanica.ro

acela ce ar năpăstui poslanici ca aceștе, voinicule a lui Dumnăzău. Iară el zise: Irod; ce în cest čas sculați de păsați cu pace, mântuiți.

Intorși în Persia, povestesc cele văzute. Iară noi, deca auzim aceste cuvinte, păzim și pre cai repezi încălecând, eșim de acole cu steje și sosind la țara noastră, toate spusăm č-am văzut în Ierusalim.

Iată atâte de H<risto>s spusem voă, deca văzum pre H<risto>s carilea ne fu Mântuitoriu, că nu rabdă a vide îndelung chipul nestricării călcat în pičoarele | păcatului. Pentru aceia au priimit chip, de rob acela, este fiind într'a lui Dumnăzău chip pentru că să răscumpere robii de la păcat și dela moarte să-i izbăvască și la întâia moșiia să-i sue și ceresculuі părinte să-i facă fii, după chipul f. 69. v. său iarăș să-i închipuiască.

Drept ačasta în vremile dă apoi au strălucit soarele dreptății, pentru ca cu strălucoare bunătății sale să în<o>iască toată făptura omeniască a cărue slava în veci, amin.

9: că nu rabdă *până la sfârșit, textul românesc se depărtează de redacțiile grecești (mai ales de ed. Migne).*

www.dacoromanica.ro

INDICE DE CUVINTE ȘI NUME

Asiri (= Asirieni) 21$_{20}$
athrax (= piatră scumpă) 18$_{27}$
buecie (= trufie) 21$_{8}$
Dionis 19$_{20}$, Deonis 19$_{21}$, Diopent Dionis 22$_{19}$
Elemeleh 20$_{21, 22}$
Eliav 20$_{22, 25}$
Elisur 20$_{22, 24}$
glavizna (= veste însemnată) 21$_{15}$
Ira (= Hera) 16 $_{14}$, 17 $_{14}$, 18 $_{2}$
Iudeoa 20$_{12}$
învis, au învis (= a înviat) 17$_{2, 10}$
lăuta (a) 18$_{9}$
lucrăreț 19$_{26}$, 20$_{4}$
măestrii, sing. măestru 18$_{29}$; măestrie 22$_{30}$
păsați (= mergeți) 23$_{3}$
Persida 16$_{5, 8}$
pomenele 19$_{9}$
poslanici (= soli) 23$_{1}$
Propie 16$_{23}$, 17$_{3}$, 19$_{20, 21}$, Propipie 19$_{24}$
sathirile 19$_{20}$, sathirii 19$_{21}$
Stâlp (= coloană) 18$_{25}$
steje (= grabă) 23$_{7}$
tecton (= tâmplar) 17$_{13, 23}$
vălhovnici (vlăhovnici) 16$_{5}$, 19$_{17}$, 20$_{21}$
Vifleem 20$_{11}$, 21$_{32}$

www.dacoromanica.ro

TEXTUL GRECESC

(După ed. Vassiliev)

Ἀντιβολὴ γενομένη ἐν Περσίδι μεταξὺ Ἑλλήνων Ἰουδαίων τε καὶ χριστιανῶν περὶ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν.

Ἐκ Περσίδος ἐγνώσθη ἀπ' ἀρχῆς ὁ Χριστός. Οὐδὲν R. 16.
γὰρ λανθάνει τοὺς ἐν αὐτῇ νομομαθεῖς ἅπαντας φιλοπο- V. 83.
νοῦντας. Ὡς γὰρ ἐν ταῖς χρυσαῖς ἀρηλαρίαις κεῖνται ἐν
τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις λέξω ὅτι πρῶτον ἐνταῦθα τῶν ἱερῶν
ἤκουσται ὄνομα Χριστοῦ.

Τὸ γὰρ ἱερὸν τῆς Ἥρας ὅ ἐστιν ἐπέκεινα τῶν βασιλικῶν V. 84.
μελάθρων ὅπερ Κύρος ὁ βασιλεὺς πάσης εὐσεβείας γνώστης
κατεσκεύασεν καὶ ἀνέθηκεν ἐν αὐτῷ θεῶν ἀνδριάντας
χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς καὶ ἐκόσμησεν (αὐτοὺς) λίθοις
πολυτελέσει καὶ ἵνα μὴ τὰ τῆς κοσμήσεως λέγων διασύρω.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὡς αἱ γεγραμμέναι πτύχαι
διδάσκουσιν εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἱερῷ λύσιν
ὀνειράτων δέξασθαι ἔφη αὐτῷ ὁ ἱερεὺς Προϋπίππιος·
Συγχαίρω σοι, δέσποτα, ὅτι ἡ Ἥρα ἐν γαστρὶ ἔλαβεν.
Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπομειδιάσας λέγει αὐτῷ· Ἡ θανοῦσα R. 17.
ἐν γαστρὶ ἔχει; ὁ δὲ ἱερεὺς ἔφη· Ναί, ἡ θανοῦσα ἀνέζησεν
καὶ ζωὴν γεννᾷ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη·τί τοῦτο; σαφήνισόν
μοι. Ὁ δὲ ἱερεὺς εἶπεν· ἀληθῶς, δέσποτα, καιρίως ἔφθασας
τὰ ἐνταῦθα· Πᾶσαν γὰρ τὴν νύκτα ταύτην ἔμειναν τὰ ἀγάλ-
ματα χορεύοντα τά τε ἀνδρικὰ καὶ τὰ γυναικεῖα λέγοντα
ἀλλῆλα· δεῦτε συγχαρῶμεν τῇ Ἥρᾳ. Καὶ λέγουσί μοι·
προφῆτα, ὕπαγε, σύγχαιρε τῇ Ἥρᾳ ὅτι ἐφιλήθη. Ἐγὼ

www.dacoromanica.ro

δὲ εἶπον· τίς εἶχεν φιληθῆναι εἰ μὴ οὖσα; ἀντιλέγουσιν
ἐκεῖνα· ἀνέζησεν καὶ οὐκέτι λέγεται Ἥρα, ἀλλ' Οὐρανία. V. 85.
Μέγας γὰρ Ἥλιος ἐφίλησεν αὐτήν. Αἱ δὲ θελεῖαι πρὸς
τοὺς ἄνδρας ἔλεγον δῆθεν τὸ πρᾶγμα εὐτελίζουσαι· πηγὴ
ἦν ἡ φιληθεῖσα, μὴ γὰρ Ἥρα (τέκτονα ἐμνηστεύσατο).
Καὶ λέγουσιν οἱ ἄνδρες· Ὅτι μὲν πηγὴ δικαίως εἴρηται
ἀποδεχόμεθα. Μαρία δὲ αὐτῆς τοὔνομα ἥτις ἐν μήτρᾳ
ὡς ἐν πελάγει μυριάγωνον ὁλκάδα φέρει. Εἰ δὲ καὶ πηγὴ
αὕτη οὕτω νοεῖσθω· Πηγὴ γὰρ ὕδατος καὶ πηγὴ πνεύ-
ματος ἀενναίζει ἕνα μόνον ἰχθὺν ἔχουσα τῷ τῆς θεότητος
ἀγκίστρῳ λαμβανόμενον τὸν πάντα κόσμον ὡς ἐν θαλάσσῃ
διαπινόμενον καὶ τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τρέφων. Καλῶς ἔφητε
τέκτονα ἔχειν ἐκείνην, οὗτος γὰρ ὁ γεννώμενος τέκτων ὁ
τοῦ τεκτονάρχου παῖς τὸν τρισύστατον τῶν οὐρανῶν ὄροφον
ἐτεκτόνησεν πανσόφοις τέχναις τὴν τρικάτοικον ταύτην R. 18.
στεγότητα λόγῳ πήξας.

Ἔμειναν οὖν τὰ ἀγάλματα φιλονικοῦντα περὶ Ἥρας
καὶ ὁμοφώνως εἶπαν. Πληρουμένης τῆς ἡμέρας τὸ ἀσφα-
λὲς ἅπαντες καὶ ἅπασαι γνωσὸμεθα. Νῦν οὖν, δέσποτα,
παράμεινον τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας. Πάντως γὰρ ἔξει τὸ
πρᾶγμα τελείαν δήλωσιν. Τὸ γὰρ ἀνακύψαν οὐκ ἔστι τοῦτο V. 86.
τυχόν.

Μείναντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐκεῖ καὶ θεωροῦντος τὰ
ἀγάλματα αὐτομάτως κινυρίστριαι ἤρξαντο κρούειν ταῖς
κινύραις καὶ αἱ μοῦσαι ᾄδειν καὶ ὅσα ἦν ἔνδον τετράποδα
καὶ πετεινὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἕκαστον τὴν ἰδίαν ἀπετέλει
φωνήν. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀκούσαντος καὶ φρικιάσαντος
καὶ ὅλου φόβου πλησθέντος ἤμελλεν ἀναχωρεῖν. Οὐκ
ἔφερε γὰρ τοῦ αὐτοματισμοῦ τὸν τάραχον. Λέγει αὐτῷ
ὁ ἱερεύς· ἀνάμεινον, βασιλεῦ. Παρέστη γὰρ τελεία ἀποκά-
λυψις ἣν θεὸς θεῶν σαφηνίσαι ἡμῖν παρεστήσατο. Τούτων
δὲ οὕτως λεχθέντων διηνοῖκτο ὁ ὄροφος καὶ κατῆλθεν
ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ἔστη ἐπάνω τῆς στήλης τῆς πηγῆς
καὶ φωνὴ ἠκούσθη τοιαύτη· δέσποινα πηγή, ὁ μέγας Ἥλιος
ἀπέστειλέ με μηνύσαι σοι ἅμα δὲ καὶ διακονῆσαί σοι τὰ
πρὸς τόκον ἀμίαντον γάμον ποιούμενος πρός σε πατὴρ
τοῦ πρώτου, πάντων ταγμάτων γινομένη νύμφη τριονύμου

www.dacoromanica.ro

νομοθεσίας οὖσα. Καλεῖται δὲ τὸ ἄσπορον βρέφος ἀρχὴ καὶ τέλος· ἀρχὴ μὲν σωτηρίας, τέλος δὲ ἀπωλείας. Καὶ ταύτης τῆς φωνῆς δοθείσης ἅπαντα τὰ ἀγάλματα ἔπεσαν V. 87. ἐπὶ πρόσωπον μόνης τῆς πηγῆς ἱσταμένης ἐν ᾗ ηὕρηται παγὲν διάδημα βασιλικὸν ἔχον ἐπάνω αὐτοῦ ἐξ ἄνθρακος καὶ σμαράγδου λιθοκόλλητον ἀστέρα, ὑπεράνω δὲ αὐτῆς ἵστατο ὁ ἀστήρ.

Ταχὺ δὲ προστάττει ὁ βασιλεὺς ἐνεχθῆναι πάντας τοὺς σοφούς. Τῶν δὲ κηρύκων ταῖς σάλπιγξιν ἐπισπευδόντων πάντας ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν παρεγένοντο. Ὡς δὲ ἴδον τὸν ἀστέρα ἐπάνω τῆς πηγῆς καὶ τὸ διάδημα ἅμα τῷ ἄστρῳ καὶ τῷ λίθῳ τά τε ἀγάλματα ἐπ' ἐδάφους κείμενα εἶπαν· R. 19. βασιλεῦ, ῥίζα ἔνθεος καὶ βασιλικὴ ἀνέκυψεν οὐρανίου καὶ ἐπιγείου βασιλέως χαρακτῆρα φέρουσα. Ἡ γὰρ πηγὴ Μαρίας τῆς Βηθλεεμίτιδός ἐστιν θυγάτηρ. Τὸ δὲ διάδημα βασιλικὸς τύπος, ὁ δὲ ἀστὴρ οὐρανίου βασιλέως ἐστὶν μήνυμα ἐπὶ γῆς θεραπευόμενον. Ἐξ Ἰούδα ἀνέστη βασιλεία ἥτις πάντα τῶν Ἰουδαίων ἐξάρει τὰ μνημόσυνα. Τὸ δὲ τοὺς θεοὺς ἐδαφισθῆναι τέλος τῆς τιμῆς αὐτῶν ἔφθασεν. Ὁ γὰρ ἐλθὼν πρεσβυτέρας ἀξίας ὢν πῶς τοὺς νεάζοντας ἐν αὐταῖς ἐάσει. Νῦν οὖν, βασιλεῦ, πέμψον εἰς Ἱεροσόλυμα, εὑρήσεις γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ παντοκράτορος σωματικῶς σωματικαῖς γυναικείαις ἀγκάλαις βασταV. 88. ζόμενον. Ἔμειναν δὲ ὁ ἀστὴρ ἐπάνω τῆς πηγῆς τῆς κεκλιμένης Οὐρανίας ἄχρις ἂν ἐξῆλθον οἱ μάγοι καὶ τότε μετ' ἐκείνων ἐπορεύθη.

Ἑσπέρας δὲ βαθείας ἐφάνη ἐν τῷ αὐτῷ ἱερῷ Διόνυσος μετὰ τῶν σατύρων λέγων τοῖς ἀναθήμασι· Πηγὴ οὐκέτι μία ἐξ ἡμῶν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς χρηματίζει· ὑπὲρ ἡμᾶς γὰρ δοξασθήσει γεννῶσα ἄνθρωπον θείας τύχης τὸ σύλλημα. Ἱερεῦ Προϋπίππιε, τί καθέζῃ ἐνταῦθα πράττων οὐδέν; πράξις τις ἔφθασεν ἔγγραφος καθ' ἡμῶν καὶ μέλλομεν ὑπ' ἐμπράκτου προσώπου ἐλέγχεσθαι ὡς ψευδεῖς· ἃ ἐφαντάσαμεν ἐφαντάσαμεν, ἃ ἤρξαμεν ἤρξαμεν, οὐκέτι χρησμοὺς διδόαμεν. ἤρθη ἀφ' ἡμῶν ἡ τιμή, ἄδοξοι καὶ ἀγέραστοι γεγόναμεν, εἷς μόνος ἐκ πάντων τὴν ἰδίαν ἀναλαβὼν τιμήν. οὐκέτι Πέρσαι γῆς καὶ ἀέρος φόρους τελοῦσιν. R. 20.

www.dacoromanica.ro

Ὁ γὰρ στήσας αὐτὰ πάρεστιν πρακτικοὺς φόρους τῷ πέμψαντι προσκομίζων καὶ τὴν εἰκόνα τῇ εἰκόνι συντιθεὶς καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐφ' ὁμοίῳ συ(ν)διδούς. Οὐρανὸς συγχαίρει, ἡ δὲ γῆ καυχᾶται οὐράνιον δεχομένη καύχημα. Ἃ οὐ γέ- V. 89.
γονεν ἄνω γέγονεν κάτω. Ὃν ἡ εὐδαιμονῶσα τάξις οὐκ εἶδεν ἡ δυσμενῶσα θεωρεῖ. Ἐκείνοις φῶς ἠπείλει, τούτοις δτ δρόσος παρέστη τῆς καριᾶς· ἡ εὐτυχία πηγὴν κατὰ τὴν Βηθλεὲμ τεκεῖν πεποίηκεν. Τίς ἡ τῆς πηγῆς χάρις οὐρανοπόθητον γενέσθαι καὶ χάριν χάριτος συλλαβεῖν; Ἰουδαία ἤνθησεν, αὐτίκα δὲ μαραίνεται. Τοῖς ἐθνικοῖς καὶ ἀλλογενέσι σωτηρία ἦλθε, τοῖς ταλαιποροῦσιν ἀνάψυξις πλεονάζει. Ἀξίως αἱ γυναῖκες χορεύουσαι λέγουσιν· Κυρία πηγὴ ναματοφόρε, ἡ οὐρανίου φωστῆρος γεναμένη μήτηρ, ἡ ἀπὸ καύσωνος τὸν κόσμον δροσίζουσα νεφέλη! μνημόνευε τῶν σῶν ἱκετίδων, φίλη δέσποινα[1]). Ὁ οὖν βασιλεὺς μηδαμῶς ἀναμείνας, ἀλλὰ παρευθὺ πέμψας μετεκαλέσατο τοὺς ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μάγους καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ δώρων τὴν ἅπασαν ἀκρίβειαν καταμαθεῖν τοῦ ἀστέρος αὐτοὺς ὁδηγοῦντος. ὡς δὲ ὑπέστρεψαν διηγήσαντο τοῖς τότε πάλιν ἅπερ καὶ αὐτὰ χρυσοῖς πετάλοις ἀνεγράφη οὕτως.

Φθάσαντες γὰρ τὰ Ἱεροσόλυμα τὸ μὲν σημεῖον ἅμα τῇ V. 90.
παρουσίᾳ τοῦτο, φησίν, Περσῶν σοφοὺς φανῆναι μετὰ ἀστροφανείας; καὶ ἠρώτουν ἡμᾶς οἱ πρῶτοι τῶν Ἰου- R. 21.
δαίων· τί τὸ ἐσόμενον καὶ δι' ὃ πάρεστε; Καὶ εἴπαμεν αὐτοῖς· ὃν λέγετε Μεσσίαν ἐτέχθη. Οἱ δὲ ἐθορυβοῦντο καὶ ἀντισθῆναι ἡμῖν οὐκ ἐτόλμουν. Οἱ δὲ πάλιν εἶπαν ἡμῖν· τὴν οὐράνιον δίκην εἴπατε ἡμῖν τί ἔγνωτε. ἡμεῖς δὲ εἴπαμεν αὐτοῖς· ἀπιστίαν νοσεῖτε καὶ οὔτε χωρὶς ὅρκου οὔτε μεθ' ὅρκου πιστεύετε, ἀλλὰ τῷ ἀβούλῳ ἑαυτῶν σκοπῷ ἐξακολουθεῖτε. Ὁ γὰρ Χριστὸς ὁ τοῦ ὑψίστου παῖς ἐγεννήθη καταλύων τὸν νόμον ὑμῶν καὶ τὰς συναγωγάς. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ μανίας ἀρίστης κατατοξευόμενοι οὐκ ἠδέως ἀκούετε τὸ ὄνομα τοῦτο ὅπερ ἐπέστη αἰφνίδιον καθ' ὑμᾶς

[1]) Rândurile (7) care urmează (Ὁ, οὖν... οὕτως) omise în ed. Migne. Textul românesc le traduce.

www.dacoromanica.ro

Οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς βουλευσαμενοι παρεκάλεσαν ἡμᾶς δεξαμένους δῶρα σιωπῆσαι τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα ἐκ ταύτης τῆς χώρας ἵνα μὴ ἀποστασία εἰς ἡμᾶς γένηται. Ἡμεῖς δὲ εἴπαμεν· δῶρα ἡμεῖς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐνέγκαμεν πρὸς τὸ κηρύξαι ἅπερ γέγονεν μεγαλεῖα ἐν τῇ χώρᾳ ὑμῶν ἐν τῷ γεννᾶσθαι αὐτόν, καὶ (ὑμεῖς) λέγετε λαβεῖν τὰ ὑμέτερα δῶρα τὰ τῆς ὑπουρανίου θεότητος δημοσιευθέντα κρύψαι καὶ τοῦ ἰδίου βασιλέως ἡμῶν τὰ ἐντάλματα καταλιπεῖν [1]) ἢ οὐκ ἤσθετε ὅσην Ἀσσυρίων ἐδέξασθε πεῖραν; V. 91.
Οἱ δὲ φοβηθέντες καὶ πάμπολλα παρακαλέσαντες ἡμᾶς ἀπέλυσαν. Τοῦ δὲ βασιλεύοντος τῆς Ἰουδαίας μεταστειλαμένου ἡμᾶς καὶ λαλήσαντος ἡμῖν τινα οἴδετε καὶ ἐπερωτήσαντος κατὰ ἀκρίβειαν εἴπαμεν αὐτῷ, ἅπερ ἀκούσας ἐθολώθη ὅλος. Καὶ ἀπέστημεν ἀπ' αὐτοῦ μὴ προσχόντες αὐτῷ εἰ μὴ ἑνὶ εὐτελεῖ.

Ἤλθαμεν δὲ ἔνθα ἀπέστημεν καὶ ἴδομεν τὴν γεννήσασαν καὶ τὸν γεννηθέντα τοῦ ἀστέρος δεικνύοντος τὸ δεσποτικὸν βρέφος. Εἴπαμεν δὲ αὐτῇ τῇ μητρί· τίς καλεῖ(ς) σε, περίφημε μῆτερ; Ἤτις λέγει· Μαρία, δεσπόται. Πόθεν ὁρμωμένη; Ἡ δὲ λέγει· ἐκ ταύτης, φησί, τῆς Βηθλεο(μι)τῶν χώρας. Οὐκ ἔσχες ἄνδρα; Ἡ δὲ ἔφη· Μεμνήστευμαι μόνον R. 22.
πρὸς γαμιαῖον σύμβουλον, μεριζομένης δέ μου τῆς διανοίας. Οὐκ ἠβουλόμην γὰρ ὡς εἰς τοῦτο ἐλθεῖν. Πάνυ δὲ ὀλιγωρούσης μου σαββάτου διαφαί(ν)οντος καὶ ἡλίου εὐθὺς ἀνατείλαντος ἐπέστη μοι ἄγγελος εὐαγγελιζόμενός μοι τόκον τινά. Καὶ θορυβηθεῖσα ἀνέκραξα· Μηδαμῶς μοι τοῦτο, κύριε, ἄνδρα γὰρ οὐκ ἔχω. καὶ ἐπίστωσέν με βουλήσει θεοῦ τὸν τόκον τοῦτον ἔχειν.

Ἡμεῖς δὲ εἴπαμεν αὐτῇ· μήτηρ μητέρων, ἅπαντες οἱ θεοὶ τῶν Περσῶν ἐμακάρισάν σε. Τὸ καύχημά σου μέγα. V. 92.
Ὑπερῆρας γὰρ πάσας τὰς ἐνδόξους γυναῖκας (καὶ) πασῶν βασιλίδων βασιλικωτέρα ἐφάνης. Τὸ δὲ παιδίον ἐπὶ τῆς γῆς ἐκάθητο δεύτερον ὡς ἔλεγεν αὕτη παρὰ μικρὸν ἔτος ἄγων τῆς τεκούσης χαρακτῆρα ἔχων· Ἦν γὰρ αὕτη μικρὸν

[1]) Următoarele 7 cuvinte, omise în ed. Migne. Textul românesc le traduce.

www.dacoromanica.ro

τῷ μήκει ἀνανεύουσα, τὸ δὲ σῶμα τρυφερώτερον σιτόχρωας τριχώματι καλλίστῳ τὴν δεχέτην δεδεμένην. Ἔχοντες δὲ μεθ' ἑαυτῶν εὐφυῆ παῖδα ζωγράφον ἀμφοτέρων τὴν ὁμοίωσιν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἀπηγάγομεν καὶ ἀνετέθη ἐν τῷ ἱερῷ ἐν ᾧ ἐχρηματίσθη γράφων οὕτως· ἐν τῷ διοπετεῖ ἱερῷ Διηλίῳ θεῷ μεγάλῳ βασιλεῖ Ἰησοῦ τὸ Περσικὸν κράτος ἀνέθηκεν.

Ἄραντες δὲ τὸ παιδίον καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐπ' ἀγκάλαις βαστάσαντες ἀσπασάμενοί τε αὐτὸν καὶ προσκυνήσαντες δεδώκαμεν αὐτῷ χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν εἰπόντες αὐτῷ· σοὶ τὰ σὰ φιλοτιμοῦμέν σε, οὐρανοδύναμε Ἰησοῦ. Οὐκ ἄλλως ἐδιοικοῦντο τὰ ἀδιοίκητα εἰ μὴ παρῆς. Οὐκ ἑτέρως ἐμίσγετο τὰ ἄνω τοῖς κάτω εἰ μὴ αὐτὸς κατέβης. Οὐ τοσοῦτον ἀνύεται διακονεῖν δοῦλον ἀποστείλει τις ὡς V. 93.
ὅσον τὸ ἑαυτὸν παραγενέσθαι οὐδὲ βασιλεὺς πέμπων ἐπὶ πόλεμον σατράπας ὡς ὅσον τὸ ἑαυτὸν παραγενέσθαι Ἔπρεπεν τοῦτο τῇ σοφῇ σου μεθόδῳ τὸ οὕτως μετοδεῦσαι τοὺς ἀντάρτας.

Τὸ δὲ παιδίον ἐγέλασε καὶ ἐσκίρτη τῇ κολακείᾳ καὶ τοῖς λόγοις ἡμῶν. Καὶ συνταξάμενοι τῇ μητρὶ καὶ αὐτὴ ἡμᾶς τιμήσασα καὶ ἡμεῖς αὐτὴν δοξάσαντες ὡς ἐδιήλθομεν ἐν R. 23.
ᾧ τόπῳ κατελύομεν. Ἑσπέρας δὲ γενομένης ἐπέστη ἡμῖν τις φοβερὸς ἄγγελος καὶ ἐκπλαγεὶς εἶπεν· τὸ τάχος ἐξέλθατε μή τινα ἐπιβουλὴν ὑποστῆτε. Ἡμεῖς δὲ μετὰ δειλίας εἴπαμεν αὐτῷ· καὶ τίς ὁ ἐπιβουλεύων τηλικαύτῃ πρεσβείᾳ, θεῖε στρατηγέ; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἡρώδης, ἀλλὰ πάραυτα ἀναστάντες πορεύθητε ἐν εἰρήνῃ διασωζόμενοι. Ἡμεῖς δὲ ταχύναντες καὶ τοῖς εὐθυνοῖς ἵπποις ἐπιβάντες ἐπήραμεν ἐν σπουδῇ πάσῃ· ἐκεῖθεν καὶ πάντα ἀνηγγείλαμεν ἃ ἴδομεν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἰδοὺ οὖν τοσαῦτα περὶ Χριστοῦ ἐλέξαμεν ὑμῖν καὶ ἴδομεν Χριστὸν σωτῆρα ἡμῶν γενόμενον[1]), ἀλλ' ὑμεῖς τοῖς τρόποις ἀντιτάσσεσθε αὐτῷ πᾶσαν ὥραν τὸν σκυλμὸν αὐτοῦ διαβάλλοντες· τὸ γὰρ λαλεῖν ἀνάξια καὶ πράττειν ἀναξιώτερα μίσους ἐστὶν σημεῖον.

---

[1]) De aici până la sfârşit, lipseşte în ed. Migne. Ediţia Vassiliev sfârşeşte şi ea altfel decât textul românesc.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

Pag.

Prefaţa 3
Legenda lui Afrodiţian Persul 5
Poveste lui Afrodiţian Persul scrisă de Filip Prizviterul-Singhelul marelui Ioan Zlataust pentru naştire lui Hristos şi pentru steoa şi pentru închinăciune Vlăhovnicilor de Rersida Blagoslovi O<t>ce 16
Indice de cuvinte şi nume 24
Textul grecesc 25
Facsimilele pag. 63—69 v. din Codex nr. 34 al Bibliotecei Academiei Române. . . . . pl. I—XIV

www.dacoromanica.ro

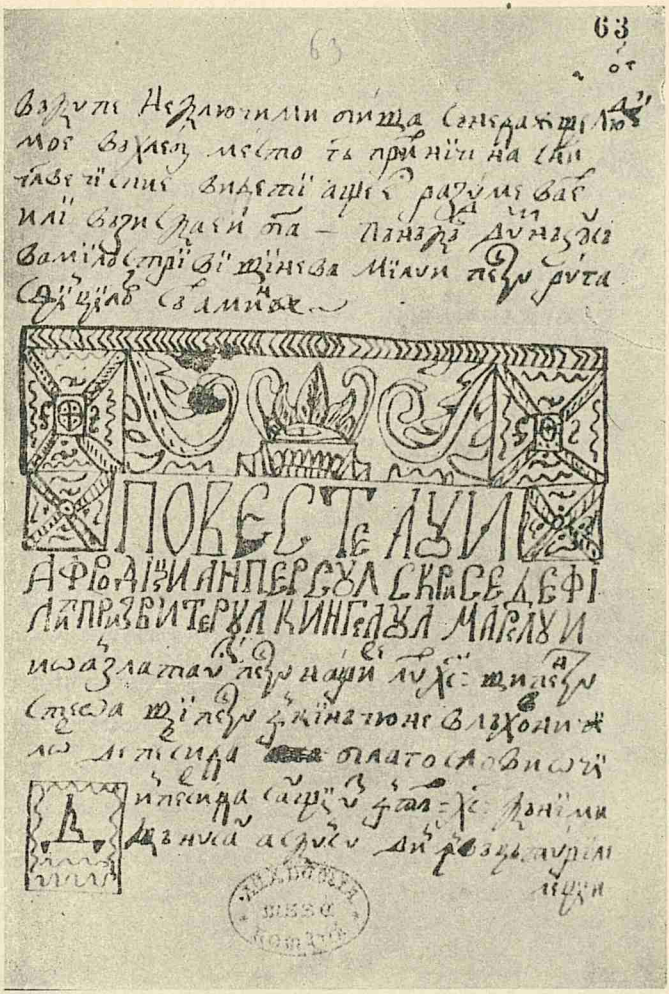

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 63 r.

www.dacoromanica.ro

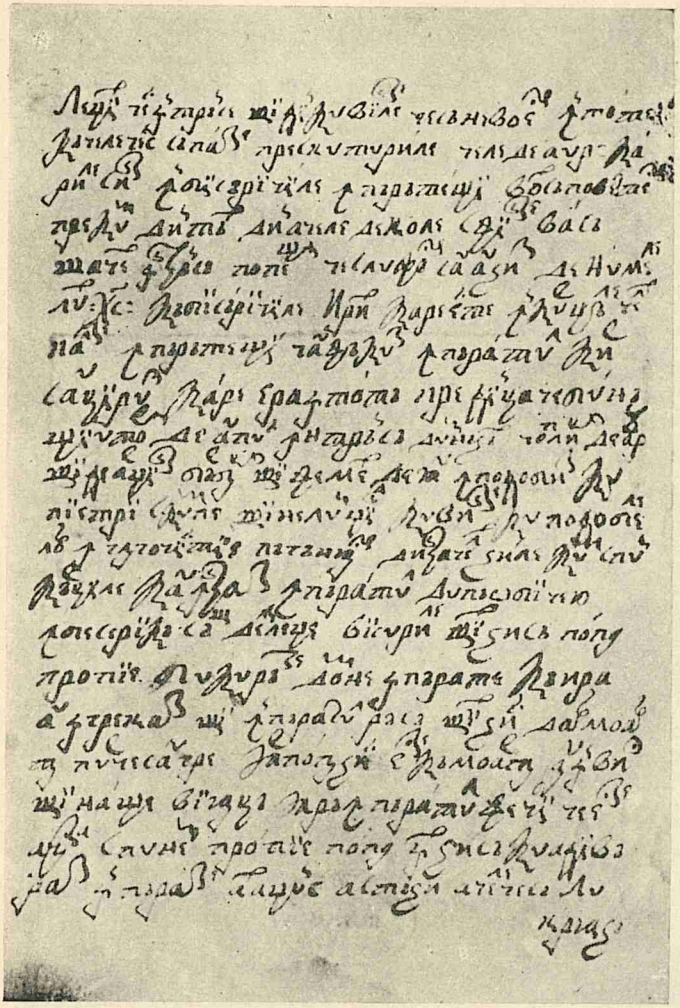

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 63 v.

www.dacoromanica.ro

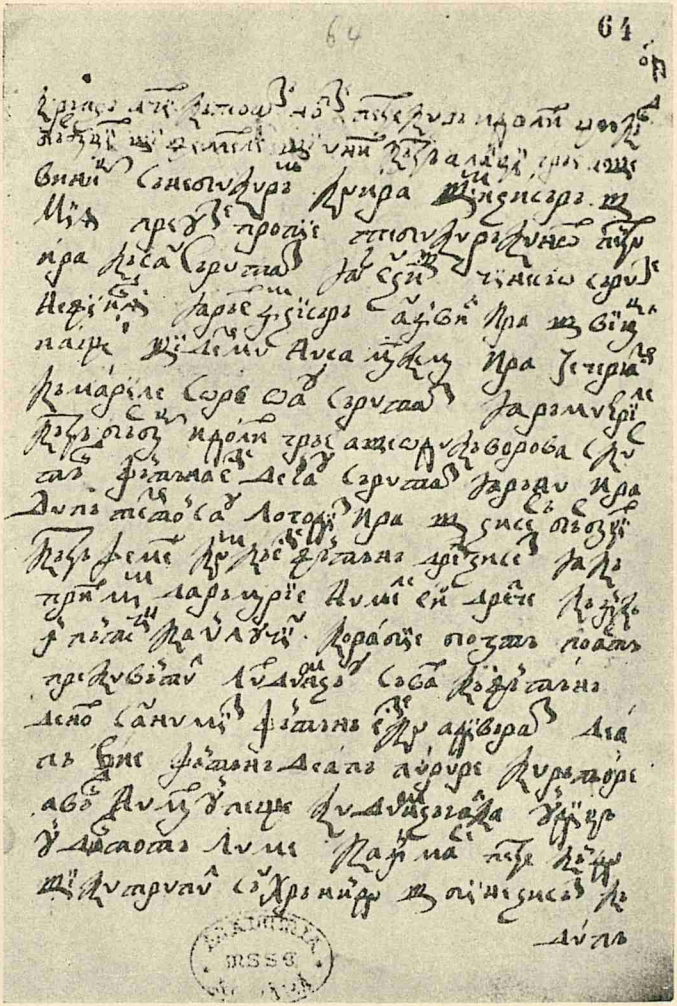

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 64 r.

www.dacoromanica.ro

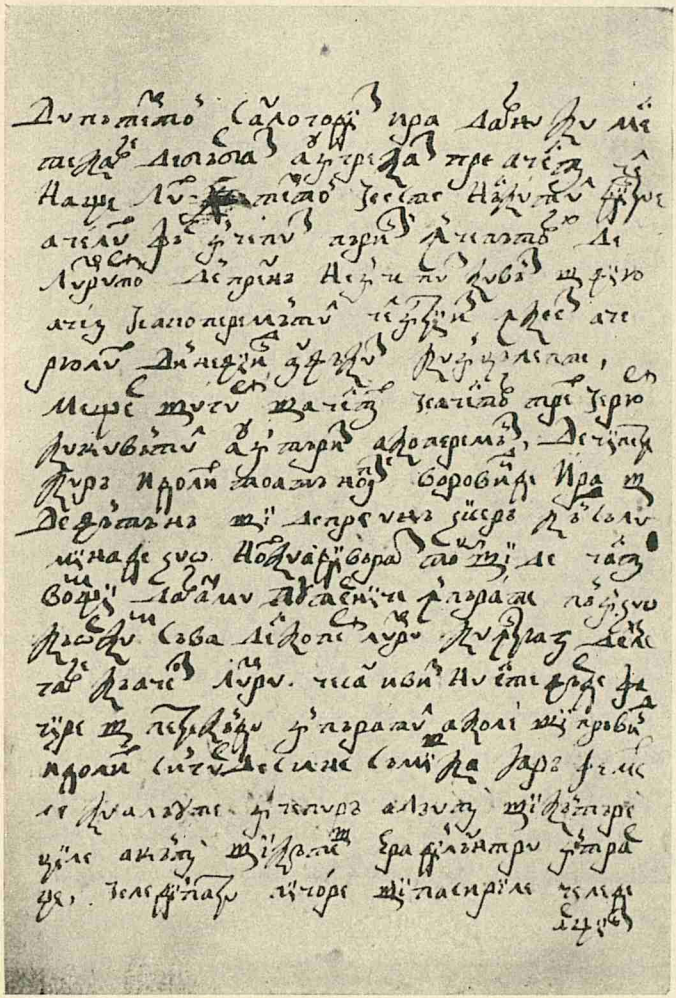

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 64 v.

www.dacoromanica.ro

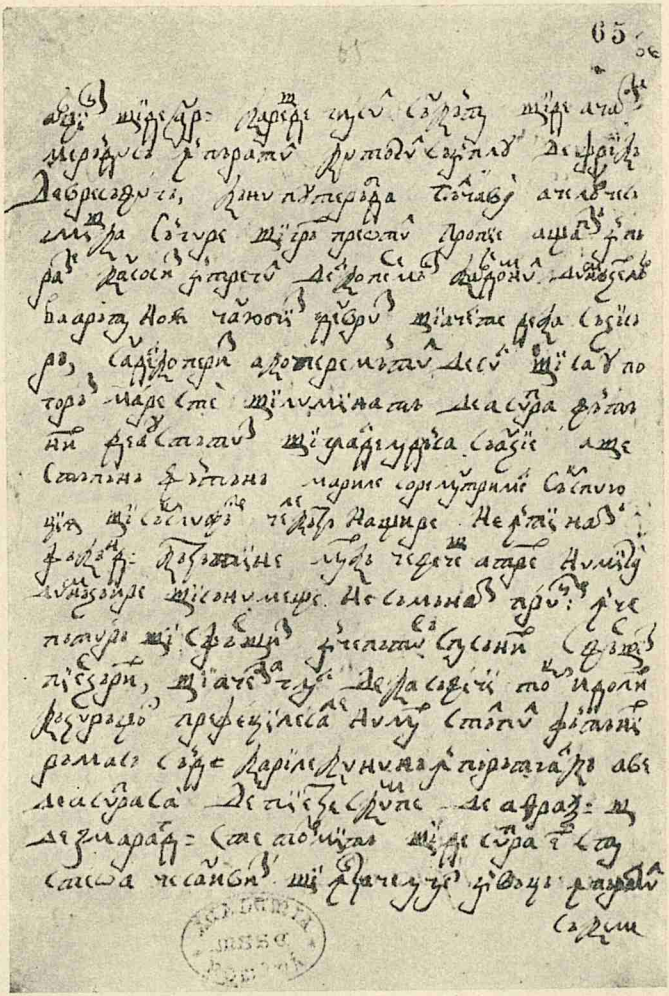

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 65 r.

www.dacoromanica.ro

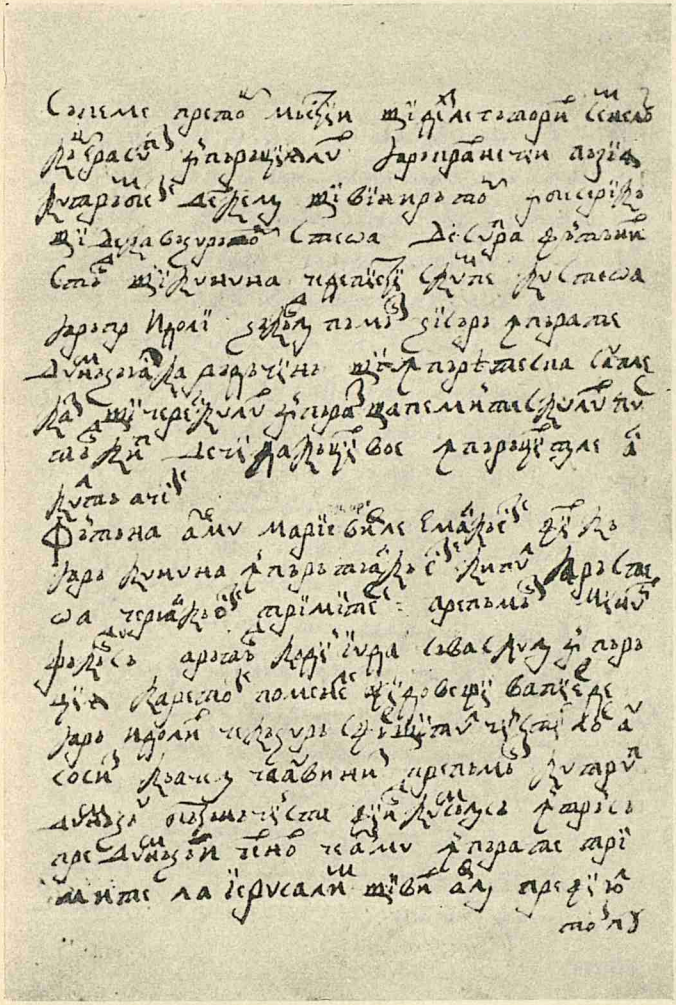

Legenda lui Afroditian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 65 v.

www.dacoromanica.ro

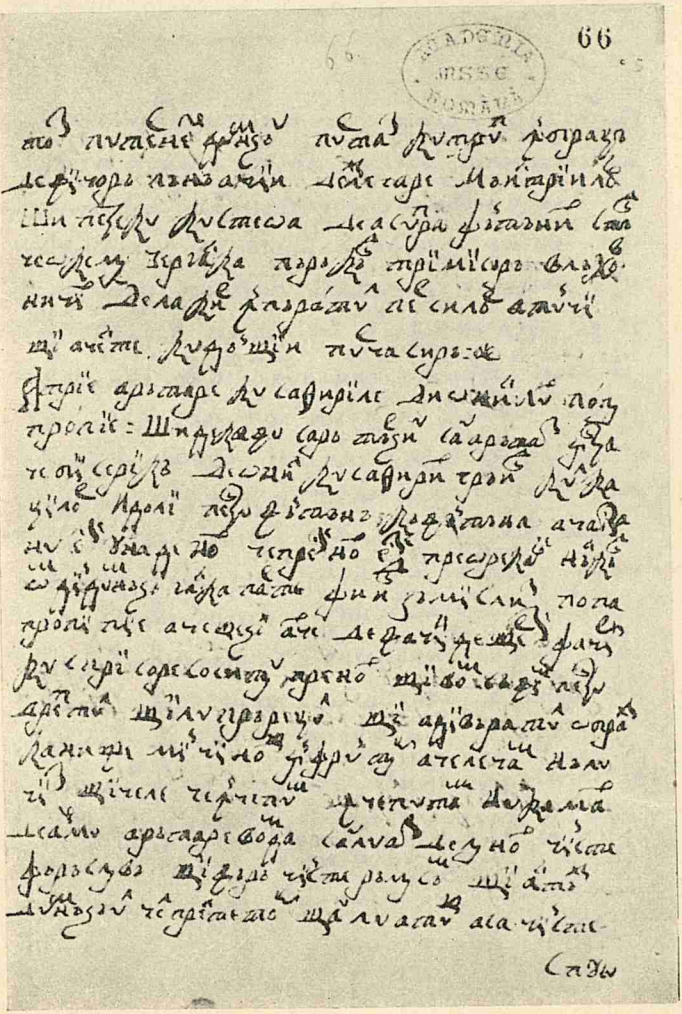

Legenda lui Afroditian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 66 r.

www.dacoromanica.ro

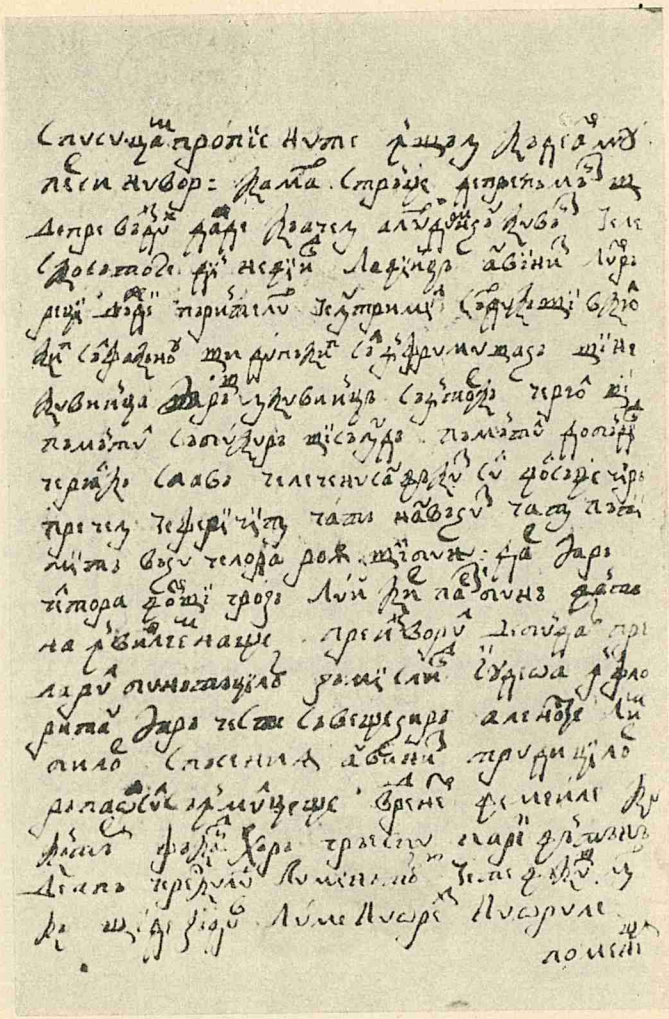

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 66 v.

www.dacoromanica.ro

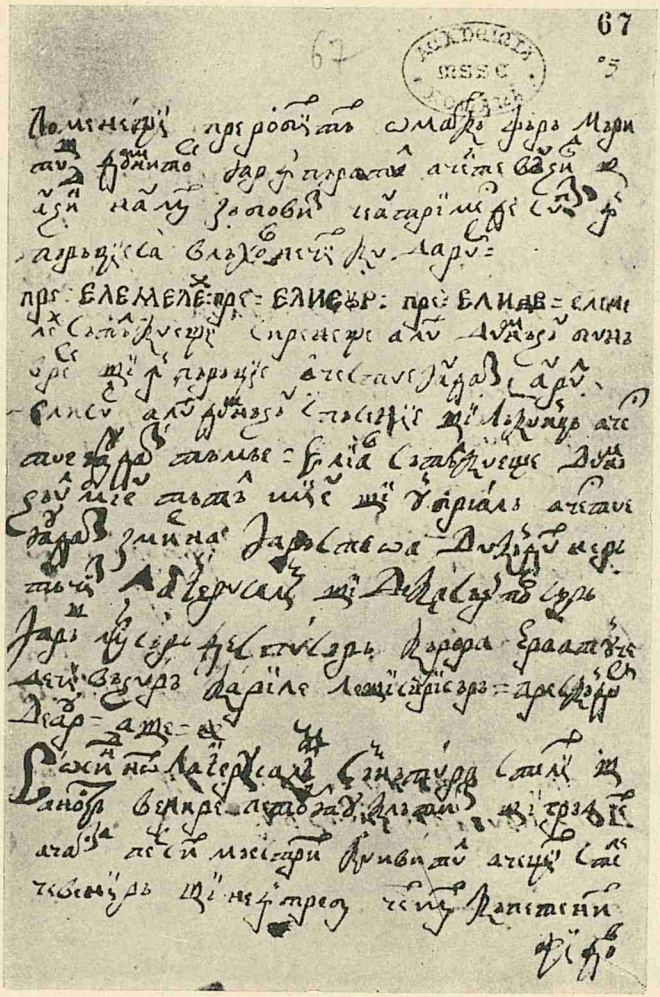

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 67 r.

www.dacoromanica.ro

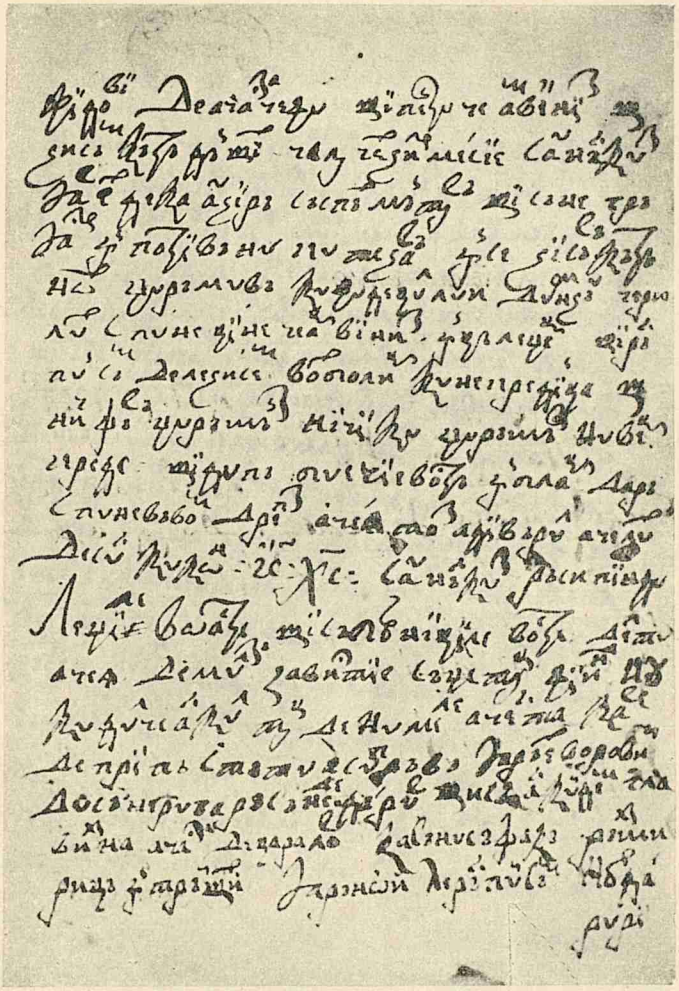

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 67 v.

www.dacoromanica.ro

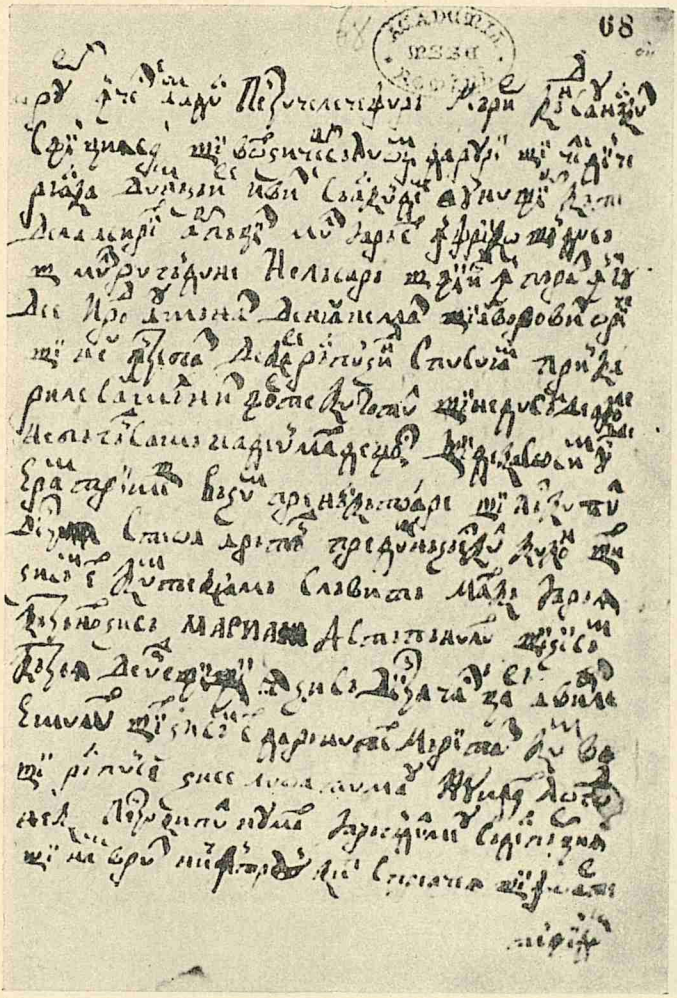

Legenda lui Afrodițian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 68 r.

www.dacoromanica.ro

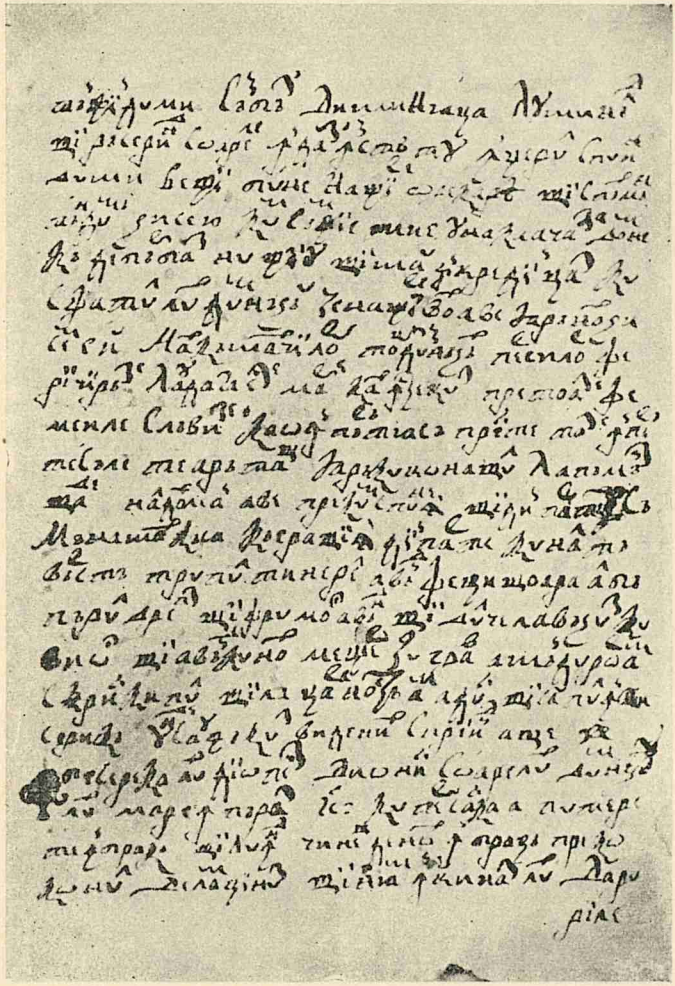

Legenda lui Afroditian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 68 v.

www.dacoromanica.ro

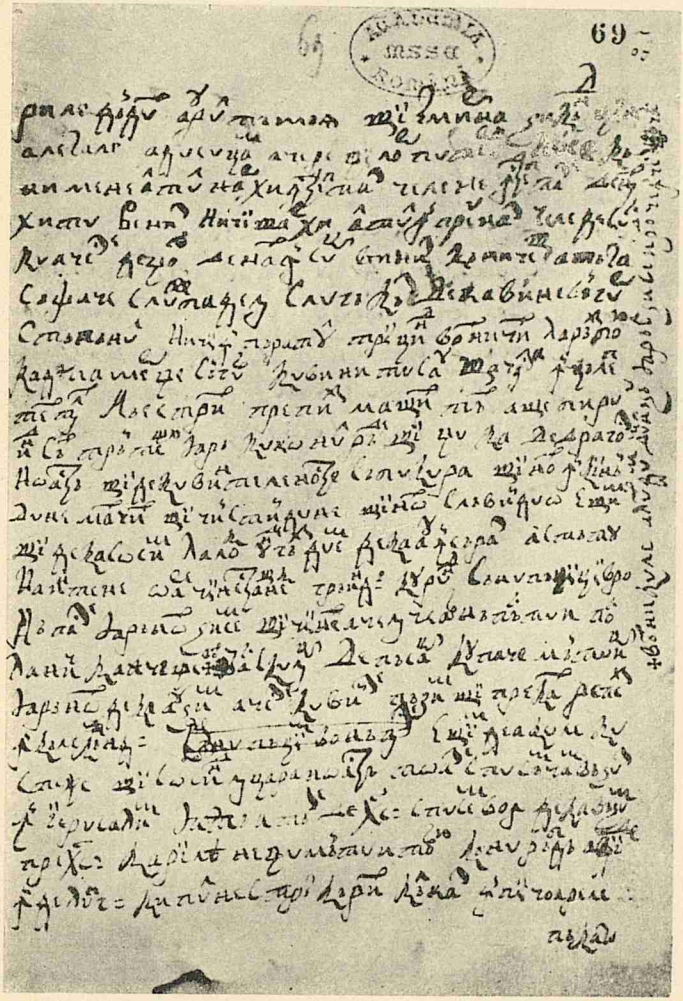

Legenda lui Afroditian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 69 r.

www.dacoromanica.ro

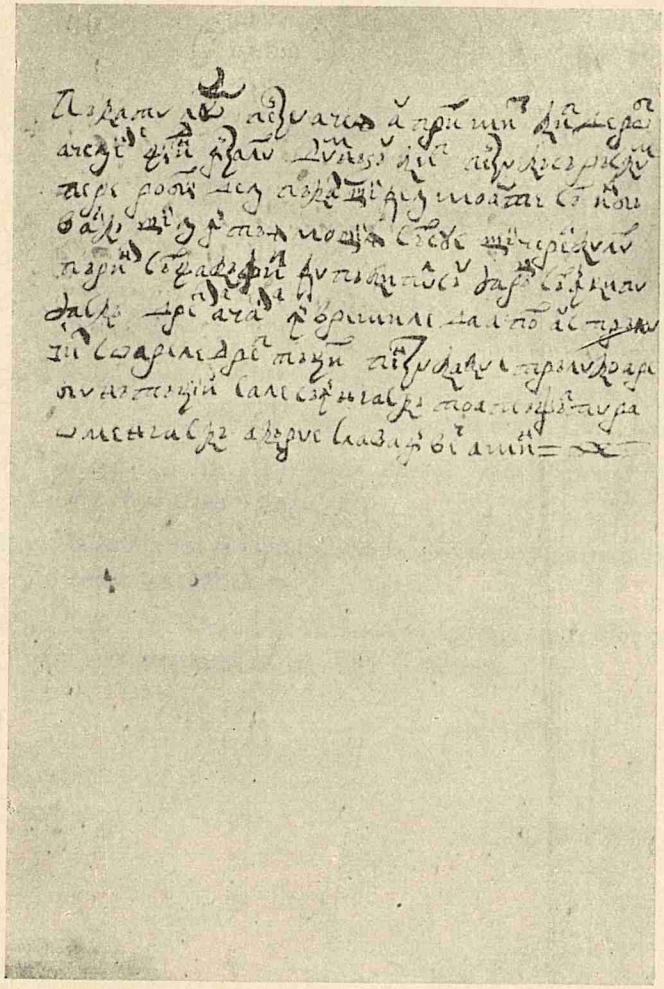

Legenda lui Afroditian Persul
Codex nr. 34 din Biblioteca Academiei Române, f. 69 v.

www.dacoromanica.ro

Sub tipar:

Nr. 1. Mitropolitul Varlaam, Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc. Ediție pregătită de *N. Cartojan.*

Nr. 2. Legenda lui Afrodițian Persul, ediție pregătită de *Dan Simionescu.*

Nr. 3. Cronica lui Ştefan cel Mare (versiunea germană), ediție pregătită de *I. Chițimia.*

Nr. 4. Udrişte Năsturel, Varlaam și Ioasaf, ediție slavo-română pregătită de *Em. Turdeanu.*

www.dacoromanica.ro

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI, 1942

www.dacoromanica.ro

C. 76.039.